

BORDER KOLIE

POD LUPOU

TRILOGIE
CAROL PRICEOVÉ

Všechna práva vyhrazena.

Žádnou část této knihy není dovoleno reprodukovat ani nesmí být vysílána v jakékoli podobě nebo jakýmkoli prostředky, elektronickými či mechanickými, včetně fotokopíí, zvukových záznamů nebo jakýmkoli systémem pro ukládání a vyhledávání informací, bez písemného svolení nakladatele.

English edition published in 2019 by First Stone Publishing imprint of Westline Publishing Limited.

Copyright © Carol Price, 2019

Photos © Judi Asbury, Carol Price, 2019

Translation © Jana Dušková, 2020

© Nakladatelství PLOT, 2020

ISBN 978-80-7428-378-9

Tato série knih je věnována ILONĚ (1998–2015),
psovi mého života.

A jejímu stejně nenahraditelnému synovi ARUNOVI
(Spirit of Ilona), 2003–2018, psovi se zlatým srdcem.
Měla jsem velké štěstí, že jsem mohla mít,
znát a milovat psy, jako jste byli vy.

FOTOGRAFIE: CAROL PRICEOVÁ

KNIHA TŘETÍ

CHOVÁNÍ A PROBLÉMY S NÍM SPOJENÉ

CAROL PRICEOVÁ

OBSAH

ÚVOD

BORDER KOLIE POD LUPOU 8

Jak chápat chování tohoto plemene a jak s ním zacházet

KAPITOLA 1

CO JE V NEPOŘÁDKU S VAŠÍM PSEM? 10

Proč jsou některé border kolie obtížněji zvladatelné než jiné?

KAPITOLA 2

SPEKTRUM BORDER KOLIE 18

Posouzení povahy vašeho psa

KAPITOLA 3

ZHORŠENÍ CHOVÁNÍ 39

Důvody změn v chování vašeho psa

KAPITOLA 4

POZNEJTE MYSL SVÉHO PSA 46

Klíčové rysy vyvolávající problémové chování u border kolií

KAPITOLA 5

PSI S MÉNĚ POHOTOVÝMI REAKCEMI 58

Proč váš pes není příliš „poslušný“?

KAPITOLA 6

SEPARAČNÍ PROBLÉMY 72

Proč se váš pes nedokáže vyrovnat se samotou?

KAPITOLA 7

INSTINKTIVNÍ A IMPULZIVNÍ MENTALITA 81

Podvědomí a chování vašeho psa

KAPITOLA 8

STRACH A JEHO DŮSLEDKY 89

Jak chápat bázlivé chování borderek a jak s ním zacházet

KAPITOLA 9

AGRESIVITA 106

Jak chápat agresivní chování borderek a jak s ním zacházet

KAPITOLA 10

SMYSLOVÝ DETOX 129

Nadměrné vzrušení u border kolie – a jak získat psa s klidnější myslí

KAPITOLA 11

ÚVAHY NA ZÁVĚR 142

Minulost, přítomnost a budoucnost border kolií

REJSTŘÍK 145

ÚVOD

BORDER KOLIE POD LUPOU

*Jak chápat chování tohoto plemene
a jak s ním zacházet*

Abychom si mohli se svými psy vytvářet smysluplné partnerské vztahy, musíme pochopit jak plemeno, tak i jednotlivce.

Doufám, že první dvě knihy série *Border kolie pod lupou* vám umožnily lépe porozumět rozdílům v mentalitě mezi border kolie a jinými psy, uvědomit si, proč tyto rozdíly existují a kde v genetické minulosti tohoto plemene vznikly.

Ve druhé knize, *Výchova a výcvik*, jste se také dozvěděli, že když lépe pochopíte psychiku své borderky, pomůže vám to optimálně přizpůsobit její výcvik, včetně směřování jejího „pracovního instinktu“ a rozvíjení a podpory jejího „sociálního“ myšlení. Tento sociální rozvoj je pro border kolie nesmírně důležitý, protože bez něj se může stát, že v mnoha sociálních situacích začnou projevovat bázlivé nebo obranné reakce. Ty totiž často vyplývají z nedostatečné sociální chápavosti a uvědomělosti a z averze vůči neznámým smyslovým nebo sociálním zážitkům. Typické je to pro psy s autistickou myslí.

Ve třetí a poslední knize této série se podíváme na všechny aspekty chování tohoto plemene i na to, jak se mohou jednotlivé border kolie

navzájem lišit navzdory tomu, že patří ke stejnému plemenu (viz kapitola 2 *Spektrum border kolie*).

Budu se zabývat původem strachu a/nebo agresivity u border kolí, obsedantně-kompulzivními vzorci chování (například vytrvalým upřeným pozorováním a pronásledováním) i tím, nakolik lze původ chování u těchto psů přičítat spíše jejich podvědomí než vědomí. Také vysvětlím, proč se některé borderky tak špatně vyrovnávají s odloučením od majitele, a poradím vám, co můžete udělat pro to, abyste snížili mentální teplotu psa, který prožívá extrémní vzrušení nebo přetížení smyslů.

Myšlení nebo reakce borderky mívají často původ v jejím individuálním mentálním naprogramování. Ale čím důkladněji budeme toto mentální naprogramování chápat, tím lépe by se nám mělo dařit s těmito psy zacházet a tím úspěšněji bychom měli být schopni řešit – a pokud možno i překonávat – nejruznější problémy s chováním, které se u nich projeví.

KAPITOLA 1

CO JE V NEPOŘÁDKU S VAŠÍM PSEM?

Proč jsou některé border kolie obtížněji zvladatelné než jiné?

Některé borderky budou pro majitele vždycky větší výzvou než jiné; to je způsobeno jejich citlivou a komplikovanou psychikou.

Pokud je s border kolíí něco v nepořádku, mívá to často původ v chovu neboli v její zděděné dispozici k problémovým duševním rysům, které v sobě často nesou autistický prvek – jak je podrobněji popsáno v kapitole 4 *Poznejte mysl svého psa.*

Lidé si pokaždé neuvědomují souvislost mezi určitým druhem genetiky dané mysli psa a z toho plynoucího typu jeho osobnosti a chování. Ale tato souvislost vždycky existuje. Stejně tak se najdou lidé, kteří zavrhnou názor, že psi mohou mít autistické myšlení nebo chování, jen proto, že není podložený žádnými spolehlivými vědeckými důkazy.

Ale to, že autismus existuje u lidí, přece také není podložené žádnými spolehlivými vědeckými důkazy. Ještě stále je to nemoc, která bývá nejčastěji diagnostikována na základě určitých duševních rysů a známek chování. Tyto rysy se mohou u různých jednotlivců velice lišit intenzitou svých projevů, ale vždycky odpovídají určitému stále se opakujícímu vzorci. A já spatřuji opakující se vzorce autistického myšlení a chování i u border kolíí.

Včasné varovné známky

Pro novopečeného nebo budoucího majitele borderky je klíčovým faktorem, který komplikuje výběr pokud

Ne každý si uvědomuje souvislost mezi určitým geneticky daným myšlením psa a konkrétními typy osobnosti a chování, k nimž u border kolíí mohou patřit i obsedantní instinkty a impulzy.

možno bezproblémového budoucího psa, to, že u malých štěát se problémové mentální rysy ještě příliš výrazně neprojevují – pokud nemáte opravdu zkušené oko nebo se dokonale nevyznáte v tom, z jakých linií obvykle pocházejí psi určitého typu. Tyto rysy se začnou postupně projevovat až časem, s přibývajícím věkem psa. K včasným varovným známkám může patřit to, že štěně projevuje výraznou nervozitu nebo bázlivost a odmítá společnost druhých, a lidí, nebo psů.

Majitelé ovšem toto chování často přehlížejí nebo nad ním mávnou rukou, protože si myslí, že je u štěát běžné nebo dokonce normální nebo že je to něco, co později snadno napraví, když štěněti věnují dostatečnou lásku

a péči. Někdy se jim to opravdu podaří, obzvlášť když použijí optimální praktiky pro výchovu a výcvik (popsané v knize druhé). Ale v některých případech bohužel časem zjistí, že se mylili, protože mentální problémy psa jsou zakořeněné příliš hluboko.

Učení z neúspěchu

Celá řada border kolií sice nepůsobí žádná velká problémy, ale přesto není

zase tak neobvyklé být majitelem obtížně zvladatelného nebo problémového psa. Pokud takového psa máte, myslíte si možná, že to, co s ním prožíváte, nikdo jiný neprodělal. Ale mohu vás ujistit, že nejste sami. Navíc pro vás leckterý neúspěch, který si se psem zažijete hned na počátku, může znamenat velmi cenné poučení – nejen o psech, ale i o vás samotných a o tom, co jste schopni dokázat, po-

kud je pro vás něco opravdu důležité. Mohu říct, že všechny cenné poznatky o borderkách jsem získala od psů, kteří měli nějaké problémy, bylo s nimi něco v nepořádku nebo z nějakého důvodu selhávali a potřebovali hodně pomoci. Budu jim navěky vděčná nejen za to, co mě naučili, ale i za to, že mě inspirovali, abych se dál učila a hledala další poznatky o tomto plemenu – a o mnohé z nich se teď s vámi

mohu podělit v této sérii knih. Takže pokud se svým psem máte nějaké problémy, nepropadejte panice, neobviujte se ani si nemyslete, že jako majitel psa nestojíte za nic. Nenechte se ochromit zoufalstvím nebo jiným pocitem selhání. Zapněte logické uvažování a uvědomte si, že díky tomu máte příležitost se učit a následně se svým psem někam postoupit – a já doufám, že vám přitom pomohou

AUTISTICKÉ VZORCE CHOVÁNÍ U PSA

Jak vysvětluje celá tato série knih, dá se mnoho podivných, zneklidňujících a problémových způsobů chování u border kolií snáze pochopit na pozadí toho, že tito psi mají v zásadě autistickou mysl. Tu byste měli brát v úvahu vždy, když se zamýšlíte nad jakýmkoli problémovým chováním, na které u svého psa narazíte.

Připomenu, že k autistickým vzorcům chování u borderek patří:

- Nadměrná citlivost vůči vizuálním podnětům – jako by jasná světla a předměty poskakovaly a třísťily se.
- Přecitlivělost na smyslové vjemy jako hluk, doteky, pachy, tlačence a pohyb.
- Obtíže se sociální komunikací/interakcí a tendence pojmát většinu sociálních situací jako náročné a stresující.
- Neschopnost správně si vysvětlovat sociální podněty nebo řeč těla. Normální nebo neškodné přiblížení druhých může být pocíťováno jako hrozné.
- Obecná porucha sociální interakce, tj. nezáměr o jakékoli sociální kontakty s druhými nebo neschopnost rozpoznat v druhých „sociální protějšky“.
- Tendence neustále opakovat chování, včetně točení dokolečka nebo vytrvalého štěkání, obzvlášť ve stresujícím nebo vzrušujícím prostředí.
- Obsedantní vzorce chování obecně, často vázané na vysokou míru impulzivity.
- Přecitlivělost na jakoukoli změnu ve vnějším prostředí nebo v běžné rutině.

- Tendence reagovat na změnu strachem nebo agresivitou.
- Výbušné a nepředvídatelné vzorce agresivity.
- Obsedantní potřeba kontroly ve všech situacích.

Poznámka: Proč některé autistické vlastnosti předurčují border kolie k určitým problémům v pozdějším životě, to podrobně vysvětluje kapitola 4 Poznejte mysl svého psa.

Autistickému vnímání borderek lze přičítat i sníženou schopnost chápat sociální záměry druhých, kteří se náhle přiblíží. Výsledkem pak mohou být defenzivní reakce.

i rady a poznatky uvedené v dalších kapitolách této knihy.

Správný pohled na problémy

Když se snažíme najít odpovědi na problémy s chováním borderek a řešit je, tak se velmi často díváme na situaci nesprávně, tj. zabýváme se tím, co se děje navenek, a opomíjíme, co se odehrává v nitru daného psa.

Jinými slovy, zaměřujeme se především na zjevné vnější fyzické symptomy „problémového chování“ (tj. na výpady a kousání, nutkavé pronásledování, třesení strachem, nepřiběhnutí na zavolání), místo abychom se zamysleli nad tím, jak funguje mozek psa, protože právě ten způsobuje toto nežádoucí chování. Každé fyzické chování zvířete může být jenom tak dobré nebo tak špatné, jaký je duševní stav nebo myšlenkový proces, který ho vyvolal.

Proto je naším posláním zjistit, proč pes v určitých situacích pociťuje nutkání myslet a reagovat určitým způsobem, a pokud jsou dané reakce nežádoucí, musíme se snažit mu pomoci ke změně. Právě tím se budeme zabývat v následujících kapitolách.

Při hledání dlouhodobých řešení pro chování „problémového“ psa musíme také pochopit, jak pes zpracovává proces změny myšlení a chování. (viz *Jak porozumět způsobu myšlení vaší borderky a jak ho změnit.*)

Kdy chování vašeho psa představuje „problém“?

Názory majitelů na to, zda má jejich borderka „problém“ nebo zda mají její

chování považovat za „problémové“, se mohou velice lišit. Některým majitelům také trvá déle než jiným, než si přiznají, že problém svého psa nedokážou vyřešit vlastními silami.

Chování, které už je třeba řešit, lze nejlépe definovat jako takové chování, které má negativní vliv na kvalitu života nebo na bezpečnost majitele nebo samotného psa nebo potenciálně ohrožuje jiné lidi nebo psy. V tu chvíli je rozumné vyhledat pomoc odborníka; pokud možno někoho, kdo má důkladné znalosti plemene border kolií a zkušenosti s nimi, protože borderky mohou v důsledku své jedinečné genetické psychické výbavy často myslet a jednat podstatně jinak než jiní psi nebo plemena.

Za pomoci odborníka se dá většina problémů s chováním u psů do značné míry změnit nebo zcela vyřešit. Ale nikdy nezapomínejte, že svou roli zde musí hrát i majitel, především při důsledné převýchově a výcviku psa.

V žádném případě bych nedoporučovala posílat psa do nějakého „převýchovného“ zařízení, kde nebudete přítomni při výcviku. Zaprvé proto, že už samotná představa, že by někdo chtěl vyloučit majitele z procesu převýchovy psa, svědčí o velmi malém respektu vůči onomu majiteli. A zadruhé proto, že už jsem viděla strašlivé škody, které pobyt na takových místech napáchal na duši border kolií.

JAK POROZUMĚT ZPŮSOBU MYŠLENÍ VAŠÍ BORDERKY A JAK HO ZMĚNIT

Psi, stejně jako lidé, jednají a myslí za konkrétních okolností tak, jak jsou zvyklí. Tyto hluboce zakořeněné návyky mohou pramenit z toho, jak má pes geneticky naprogramované myšlení a reakce. Mohou však být i výsledkem toho, co se naučil a zapamatoval si ze zkušeností v minulosti. Velmi často se jedná o rafinovanou kombinaci genetických předpokladů a naučených zkušeností.

Pokud pes něco udělá a pak to opakuje jako návyk, je to jednak proto, že má k tomuto chování sklon od přírody, a zadruhé proto, že toto chování mu v minulosti opakovaně přinášelo nějakou odměnu. Čím větší mentální odměnu pes z daného chování získá, tím návykovějším se toto chování může stát.

Když hovoříme o „mentální odměně“, myslíme tím dávku neurochemikálií neboli hormonů „dobrého pocitu“, jako je například dopamin nebo adrenalin (což se může stávat u vzrušujících opakovaných fyzických činností), nebo pocit psa, že svým chováním odstranil hrozbu nebo vyřešil problém.

Některé způsoby chování se dají změnit snáze než jiné, podle toho, nakolik je má daný pes navyklé a/nebo zakořeněné. Také to závisí na tom, jestli jste schopni mu nabídnout za jiné a nové způsoby myšlení a chování odměnu, která bude lepší než odměna, kterou mu přinášelo staré chování. A také na tom, jestli jste sou-

časně schopni se postarat o to, aby mu staré chování přinášelo menší odměnu a/nebo aby pro něj bylo méně lákavé. Někteří psi se vzdají starých vzorců myšlení a reagování, teprve když jsou důsledky takového chování trvale méně příjemné nebo lákavé. Proto se někdy musí „špatné“ chování u borderek – například nevhodné pronásledování a některé formy agresivity – řešit použitím nějakého odrazujícího prostředku a současně poskytováním odměn s vysokou hodnotou za nové způsoby myšlení a chování. Viz kapitola 9 *Agresivita*.

Pokud se pes má vzdát starého chování, na které se dosud spoléhal, že mu zajistí „bezpečnost“, bude také možná potřebovat důsledné a dlouhodobé ujišťování a zkušenost, že nové chování je pro něj stejně bezpečné.

Pes je ochoten změnit způsob myšlení a chování, teprve když si ověří, že mu nové chování přinese vždycky větší odměnu než staré, a když si toto poučení uloží do podvědomí i do vědomí. Protože jak je uvedeno v kapitole 7 *Instinktivní a impulzivní mentalita* i na jiných místech této knihy, stojí za problémovým chováním border kolií většinou právě podvědomí, které je také klíčem k jejich dlouhodobému řešení.

U každého psa se může rovněž lišit trvání a intenzita převýchovy a výcviku, který k tomu bude zapotřebí.

Dlouhodobé změny chování vyžadují čas, trpělivost a psychologické porozumění.

FOTO: CAROL PRICEOVÁ

Vyvarujte se rychlých provizorních řešení

Stejně tak přistupujte s nedůvěrou ke komukoli, kdo by vám nabízel rychlou nápravu problémů vaší borderky, a už je to „našeptávač“, „nasloučač“ nebo jiný samozvaný odborník.

Psi – a borderky zvlášť – jsou až příliš emocionálně inteligentní a psychicky komplikovaní tvorové na to, aby se s nimi dalo zacházet tímto způsobem,

a to si uvědomuje každý opravdový odborník. Navíc pokud máte navodit jakoukoli smysluplnou nebo dlouhodobě trvající změnu v chování jakéhokoli psa, potřebujete k tomu velmi podrobné znalosti toho, jak funguje jeho mozek.

Už mnohokrát jsem viděla, jak lidé, kteří se jinak považovali za odborníky na psy, zjistili, že jedinečně komplikovaná a citlivá psychika border kolie je pro ně příliš velké sousto. Nakonec

Společná práce: když pracujeme se psem, kterému pomáháme překonávat problémy, získáváme od něj mnohem více cenných poznatků než od psů, kteří dělají vždycky všechno správně.

FOTO: CAROL PRICEOVÁ

daného psa odepsali, protože nebyli schopni dostatečně pochopit jeho myšlení. Anebo se snažili ho donutit k „poslušnému“ či přijatelnému chování za pomoci fyzické dominance (nebo šikany). A ta těmto psům dokáže velmi často způsobit velkou škodu na duši.

Přirozené rozdíly uvnitř plemene

Také si musíme uvědomit, že nenajdeme ani dvě border kolie, které by se chovaly úplně stejně. Vždycky to bude ovlivněno jemnou směsí genetických aspektů neboli instinktů, které se u da-

ného psa postupem času projeví, a zkušeností z učení, se kterými se setká během života.

I přesto se vyplatí mít podrobnější znalosti typů osobností/chování, které se u border kolí mohou vyskytnout, a umět posoudit, kam v tomto širším spektru rysů plemene může spadat váš konkrétní pes. Díky tomu totiž budete moci přizpůsobovat budoucí výcvik jeho individuální psychice a charakteru a úspěšněji s nimi zacházet.

V příští kapitole se proto zaměříme právě na tento úkol.

KAPITOLA 2

SPEKTRUM BORDER KOLIE

Posouzení povahy vašeho psa

Plemeno mnoha tváří: jednotlivé border kolie se mohou navzájem nesmírně lišit, a to nejen fyzickým vzhledem, ale i celým geneticky daným charakterem.

FOTO: CAROL PRICEOVÁ

V první knize této série, *Povaha*, jsem vysvětlovala důvody, proč se border kolie navzájem tolik liší temperamentem a chováním a jak to geneticky souvisí se psy-zakladateli tohoto plemene, kteří žili před více než sto lety. Žádné plemeno – ani jeho jednotliví příslušníci – totiž nemůže být ničím více nebo méně, než co jí určil původní genetiký materiál, ze kterého pochází.

Dnešní borderky jsou tedy dalšími obměnami a pokračováním genů, které měli jejich raní předkové – a v dobrém, či špatném smyslu. Budou tu geny, které určí, jak váš pes vypadá, a také geny, které budou určovat, jak se bude pravděpodobně chovat nebo jak se bude dívat na svět kolem sebe, i když svou roli budou hrát i faktory rané výchovy, výcviku a učení.

Abychom do hloubky pochopili přirozené odlišnosti plemene border kolí vzhledem ke genetickému charakteru a temperamentu, podíváme se nyní na můj proces hodnocení spektra border kolie. Je to jakési vodítko, které jsem vytvořila pro majitele, aby si na něm mohli přesněji určit, kam spadá jejich pes na škále společných rysů tohoto plemene, zvláště pak těch rysů, které souvisejí se základní mentalitou a nutkavými potřebami, temperamentem, osobností, mentálním postojem a celkovým chováním.

Díky tomuto posouzení získáte představu, jak snadno nebo méně snadno se vám bude žít s vaším typem borderky, jak snadno se bude cvičit nebo jak velké vedení a pod-

poru z vaší strany bude potřebovat k tomu, aby si zachovala dobrou neboli zdravou duševní rovnováhu.

Škály a rysy spektra

Při hodnocení svého psa na následujících škálách spektra mějte na paměti, že uvedené úrovně – *nízká, střední a vysoká* – označují oba krajní extrémy a střední míru různých vlastností. Mnozí psi budou spadat někam mezi tyto úrovně, tj. na nízkou až střední nebo střední až vysokou úroveň.

Pro hodnocení jsem vybrala těchto dvanáct klíčových rysů:

1. Úroveň pracovního instinktu
2. Úroveň smyslové citlivosti/reaktivity
3. Úroveň mentální vzrušivosti/sebestimulace
4. Úroveň obsedantní/opakované aktivity
5. Rychlost učení
6. Úroveň společenskosti
7. Úroveň bážlivosti
8. Úroveň sklonu k agresivitě
9. Úroveň emocionální/psychické závislosti
10. Tendence k manipulativnímu a kontrolujícímu chování
11. Úroveň impulzivity a kontroly impulzů
12. Úroveň tolerance vůči změnám

Až budete mít hotové posouzení a vyznačíte si, kam váš pes spadá na spektru jednotlivých rysů, podívejte se na *Výklad výsledků* na s. 37.

1. ÚROVEŇ PRACOVNÍHO INSTINKTU

Nízká   Střední   Vysoká

Základní úroveň pracovního instinktu nebo motivace může často naznačovat, jak snadný bude výcvik daného psa. Také se však může stát, že pes bude mít příliš velký pracovní instinkt, který pak může vyústit v obsedantně-kompulzivní myšlenkové procesy a chování a stav trvalého vzrušení.

Nízký pracovní instinkt znamená, že u vašeho psa se jen velmi málo vyskytuje upřené pozorování/sledování/pronásledování a také poměrně nízká úroveň mentální intenzity / obsedantního nutkání. Může pro něj být obtížné udržet si delší dobu soustředění.

Vrozená úroveň „pracovního instinktu“ u borderek může ovlivňovat i mnoho jiných aspektů jejich osobnosti nebo chování.

Možná se rozběhne za hračkou, ale ta ho brzy přestane bavit – a rozhodně jí nebude posedlý.

Takoví psi mohou být příjemnými domácími mazlíčky, ale nebudou z nich příliš zaujatí pracovníci a také může být obtížnější je motivovat při výcviku. Ve srovnání se psem s vysokým pracovním instinktem budete muset pracovat v krátkých časových úsecích, abyste si udrželi jejich pozornost, a důsledně a hojně je odměňovat.

Střední instinkt znamená, že pes má poměrně značnou míru pracovního instinktu, ale bez obsedantního náboje. Může si udržet dobrou úroveň soustředění po delší dobu, a to i při neustálém opakování stejného úkolu. Své pracovní soustředění/instinkt si bude s radostí trénovat na jednom zvoleném cílovém objektu – ovčích nebo hraček – a nebude ho rozšiřovat

na jiné pohyblivé předměty. Tento typ psa také dokáže snadno vypnout svou mentální intenzitu/soustředění, když skončí výcvik nebo když zmizí jeho cílový objekt.

Já osobně mám nejraději psy ze středního rozmezí této kategorie, protože si myslím, že se s nimi nejsnáze pracuje a žije.

Velmi důležité ovšem je, abychom u psa se středním pracovním instinktem usměrnili pracovní mentalitu a instinkty už v mladém věku a abychom ho vycvičili k tomu, aby se soustředil na nás a na pracovní cíl, který mu vybereme. Jinak se mohou tyto instinkty – stejně jako u psů s vysokým pracovním instinktem – brzy vymknout kontrole a zaměřit se na nevhodné cíle, například na auta, cyklisty, běžce, ptáky nebo na oblíbený cíl mnoha borderek, cizí fotbalové míče.

Vysoký pracovní instinkt má velké výhody u pracovních nebo soutěžních psů. Jak už ale bylo řečeno, může se stát, že borderka bude mít pracovní instinkt až příliš velký, tedy že bude vykazovat extrémní mentální intenzitu, energii a nervozitu a posedle vizuální fáze (viz rys 4), a ty je pak obtížné ukáznit nebo přesměrovat na vás nebo na zvolený pracovní cíl, obzvlášť v případě, že už si pes cílový objekt obsese – tj. cokoli od aut po stříkající vodu – sám vybral a tvrdošíjně se na něj soustředí.

Lidé si často myslí, že hlavní problém u borderek chovaných jako domácí mazlíčky tkví v tom, že „jim chybí práce s ovci“, ale ve skutečnosti psi, kteří mají příliš velkou neurotic-

kou energii a reaktivitu a sníženou schopnost se uklidnit nebo soustředit, bývají jen zřídka ovčáckými psy. Zneklidí ují totiž ovce, často se chovají neukázněně nebo impulzivně a/nebo nedokážou být dostatečně dlouho dostatečně klidní na to, aby mohli jasně myslet, a tedy přijímat správná rozhodnutí, když mají ovce někam nasměrovat.

Takoví vysokooktanoví psi dokážou často jen s obtížemi vypnout, a to i při relativně malé stimulaci, takže život s nimi bývá obtížný (viz též rys 3). Také mohou být velmi citliví vůči nadměrné stimulaci a stresu. Na tomto místě je ovšem třeba poznamenat, že tato citlivost se vyskytuje u borderek obecně a že za „šílené“ nebo „hyperaktivní“ bývají označováni i mnozí psi, kteří mají jinak nízký pracovní instinkt – u nich je totiž takové chování způsobeno chronickým stresem.

2. ÚROVEŇ SMYSLOVÉ CITLIVOSTI/REAKTIVITY

Nízká   Střední   Vysoká

Základní úroveň citlivosti/reaktivity často určuje nejen to, jak snadný bude život s daným psem a jeho výcvik, ale i to, jak velkou pomoc a podporu bude potřebovat od majitele na to, aby si zachoval stav zdravé duševní rovnováhy, jak je uvedeno i u rysu 3.

Nízká smyslová citlivost u borderky znamená, že pes se obecně projevuje jako pohodový a málo vzrušivý nebo

reaktivní tváří v tvář náhlým zvukům nebo pohybům. Pokud uděláte náhlý pohyb nebo náhle zvýšíte hlas, tak ho to hned nevyburcuje k aktivitě a nezačne vyšilovat a štěkat.

Nezačne se chovat vyděšeně/reaktivně, když spustíte nějaký hlučný pohyblivý přístroj, například sekačku na trávu nebo vysavač. Dobře se vyrovná s rušným nebo hlučným prostředím obecně a nebude projevoval viditelné známky napětí nebo neklidu – jako jsou například uši stažené dozadu, olizování pysků a přikrčený nebo nahrbený postoj.

Nebudou ho nadměrně zneklidovat věci jako kmitavá světla, televize nebo nový zdroj hluku a pohybu v prostředí, což může být cokoli, co projede

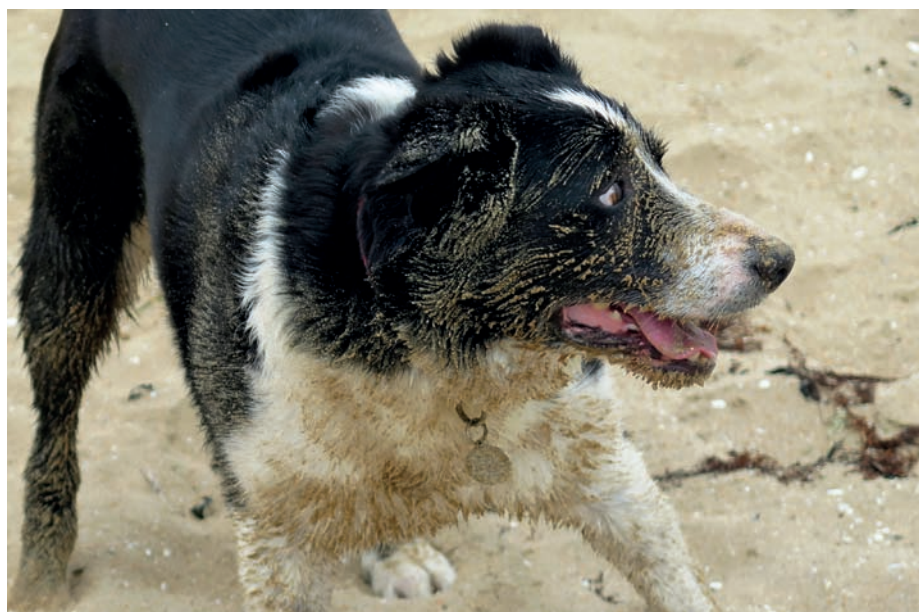
nebo projde kolem něj. Díky tomu nebude patrně trpět vážnou fobií z hluku. Také je u něj nižší pravděpodobnost, že by se choval obsedantně-kompulzivně vůči světlům a pohybu.

Tito psi rovněž nemívají výhrady vůči dotekům různých částí těla nebo vůči vášnivému tulení a objímání. Ze všech těchto důvodů z nich bývají příjemní společníci nebo domácí mazlíčci.

Střední smyslová citlivost u borderek znamená, že psi mají kapacitu k vysoké vzrušivosti, ovšem především v případech, kdy se v jejich prostředí vyskytnou určité spouštěče, například náhlé pohyby nebo hlasové projevy majitele, obzvláště takové, které signalizují, že je čeká něco

Borderky s vysokou úrovní smyslové citlivosti a vzrušivosti mohou být náchylné k fobiím a také se projevují jako „hyperaktivní“ nebo „šilené“.

FOTO: CAROL PRICEOVÁ

vzrušujícího, například procházka, hra, běhání po zahradě nebo příchod návštěvy.

Může se u nich ale vyvinout fobie z hlasitých věcí, například z ohrožení nebo bouřek. Na rozdíl od psů s vyšší smyslovou citlivostí zřejmě dokážou používat určitý f ltr – nebo „vypínač“ – na tu úroveň smyslových vjemů, kterou vstřebávají každý den, což znamená, že nereagují neustále na každý jednotlivý vnější smyslový podnět. Proto se dovedou uklidnit a uvolnit po cvičení nebo výcviku, pokud je hluk/pohyb v prostředí – obzvláště ten, jehož původcem je majitel – udržován na nízké úrovni.

Takoví psi někdy projevují určitý neklid/strach, když se jich někdo dotýká, především na hlavě a na tlapkách, ale naučí se doteky tolerovat. Jelikož mohou mít vysokou citlivost zkombinovanou se schopností tlumit v případě potřeby své smyslové reakce, bývají velmi vhodné pro lidi, kteří chtějí pracovního nebo soutěžního psa a zároveň společníka.

Pokud ovšem tito psi žijí nebo pracují v prostředí, kde je vnější smyslová stimulace příliš vytrvalá nebo intenzivní, mohou být ohroženi smyslovým/mentálním přetížením a stresem.

Vysoká smyslová citlivost u borderek znamená, že psi většinu času vyšilují a reagují na jakoukoli vnější smyslovou stimulaci, například světlo, zvuky nebo pohyb. To je stav, který bychom celkově označili za „neurotický“ nebo „hyperaktivní“. U tohoto typu psů se mohou projevoval i obecné autistické rysy, tj.

neustálá sebestimulace a obsedantní vzorce chování (viz též rys 3 a 4).

Vysoce smyslově citlivé psy může znervóznit i to, že se k nim někdo náhle přiblíží nebo se jich dotkne. Někteří se snaží před doteky uhýbat, třesou se nebo chvějí, když se je člověk snaží česat nebo kartáčovat, nebo mohou dokonce zpanikařit a zachovat se agresivně. Také se u nich mohou s větší pravděpodobností vyvinout fobie na hluk, včetně fobií na určité domácí spotřebiče nebo přístroje.

Při výcviku takového psa musíte používat výjimečně lehké doteky a nikdy mu ani náznakem nedat najevo zklamání, nespokojenost nebo netrpělivost. Jinak by si mohl s celým výcvikovým procesem brzy vypěstovat velmi negativní asociace a mentálně „vypnout“, nebo dokonce „zamrznout“, když ho požádáte, aby pro vás něco udělal.

3. ÚROVEŇ MENTÁLNÍ VZRUŠIVOSTI

Nízká   Střední   Vysoká

Ta často souvisí s úrovní smyslové citlivosti psů; „mentální vzrušivost“ u borderek se týká toho, jak rychle se dostanou do hypervzrušeného nebo vydrážděného stavu, jak dlouho v něm vydrží a jak dlouho jim trvá, než se zase uklidní.

Nízká úroveň mentální vzrušivosti u borderek znamená, že psi hned nereagují rozrušením/vzrušením na vnější spouštěče, jako jsou světla, zvuky nebo pohyb. Obecně se chovají

Psi, kteří nejsou extrémně vzrušiví, se snáze soustředí při práci, výcviku nebo soutěžích.

klidně a k tomu, aby se dostali do stavu výrazně vyššího vzrušení nebo úzkosti, je zapotřebí značná vnější stimulace nebo dráždění.

S přibývajícím věkem se u borderek mohou mechanismy mentální vzrušivosti – spolu se smyslovými schopnostmi – často zmírňovat, což znamená, že na některé vnější podněty přestanou reagovat tak silně, jak by byly možná reagovaly v minulosti. Podobně mohou reagovat psi, kteří trpí vážnými formami mentálního „vyhoření“ v důsledku trvale nadměrného smyslového/psychického vzrušení; takoví psi se také mohou obecně jevit jako depresivnější nebo uzavřenější.

Střední úroveň mentální vzrušivosti znamená, že psi jsou schopni se

v reakci na vnější podněty dostat do vzrušeného duševního stavu, ale dokážou tento proces lépe kontrolovat. To souvisí s tím, jak rychle se „vytočí“ a jak rychle se zase uklidní. Je to důsledek genetických faktorů, které mohou hrát velmi důležitou roli, ale také to závisí na tom, jak dobrý výcvik kontroly impulzů pes absolvoval v mládí, jak je vysvětleno ve druhé knize této série.

Vysoká úroveň mentální vzrušivosti u borderek znamená, že psům stačí už malá vnější stimulace na to, aby se dostali do stavu vysokého vzrušení nebo úzkosti nebo aby začali projevit zjevně „šílené“ nebo rozrušené chování. Navíc jakmile se takto rozruší, mohou v tomto stavu setrvat velmi

dlouho. Tento typ psů se obvykle neustále ošívá, pobíhá a hledá další zdroje smyslové stimulace v bezprostředním okolí, kterými by si udržel zvýšenou úroveň vzrušení. Toto chování se může projevovat upřeným pozorováním nebo pronásledováním stínů nebo prachu, potloukáním kolem misky na krmení nebo vodu, štěkáním a k učením, olizováním vlastního těla nebo jiných povrchů nebo neustálým dorážením na majitele, aby mu dával hračky nebo aby si s ním hrál.

U autistických lidí je toto chování známé jako „stimming“ neboli vytrvalá sebestimulace. My často považujeme neustálé hyperaktivní chování psa za problém sám o sobě, a přitom je to symptom mnohem většího problému. Tím je neschopnost psa udržet pod kontrolou mechanismy vlastního vzrušení. U takových psů pak emoce jako strach, frustrace, úzkost nebo agresivita explodují do extrémních fyzických reakcí a důsledkem je celoživotní zvýšený stres.

Duševní zranitelnost takových psů vyžaduje důkladné pochopení. Také jim velice prospěje, když žijí v prostředí, kde na jejich smysly působí jen velmi malý vnější tlak (bližší podrobnosti a doporučení k této otázce viz kapitola 10 *Smyslový detox*). Rovněž budou potřebovat velkou pomoc, aby se naučili, jak se uklidnit a jak zvládat lepší kontrolu impulzů, a také se neobejdou bez pozitivních ventilů pro svou mentální energii (jak je vysvětleno v knize druhé).

4. ÚROVEŇ OBSEDANTNÍ/ OPAKOVANÉ AKTIVITY

Nízká   Střední   Vysoká

Psi s obsedantními – nebo dokonce obsedantně-kompulzivními – vzorci chování mohou mít i vyšší úroveň pracovního instinktu (rys 1) nebo nižší úroveň kontroly impulzů (rys 11), jelikož míra intenzity těchto vlastností jde často ruku v ruce.

Nízká úroveň obsedantní aktivity znamená, že psi nepociťují velké nutkání opakovat pořád dokola stejné vzorce chování jako například upřené pozorování, sledování, pronásledování nebo obíhání něčeho, co se hýbe, nebo o čem pes předpokládá, že se to začne hýbat. Takoví psi také bývají obecně pohodovější a méně náchylní k nejrůznějším neurozám nebo fobiím. Často jsou to příjemní domácí mazlíčci, ale trochu méně nadšení nebo odhodlaní pracovníci.

Střední úroveň obsedantní aktivity znamená, že se u psů dají výše popsané vzorce chování poměrně snadno utlumit nebo kontrolovat na povel, obzvlášť pokud v mládí absolvovali dobrý výcvik v kontrole impulzů. Jinými slovy, jejich úroveň mentální intenzity/pracovního instinktu má znatelný „vypínač“. Z takových psů bývají ti nejlepší pracovníci, ať u ovcí, nebo na nejrůznějších psích soutěžích, protože jejich vysoká úroveň obsedantního pracovního instinktu je zkombinovaná s dostatečnou mírou kontroly impulzů. U dobrého pracovního psa jsou totiž nezbytné obě složky.

Borderky jsou schopné zaměřit obsedantní a opakované upřené pozorování/sledování/pronásledování na prakticky cokoli, co se pohybuje, například na hračky a předměty z domácnosti jako košťata, ale i na prach, listí, vodu, světla a stíny.

FOTO: CAROL PRICEOVÁ

Vysoká úroveň obsedantního/opakovaného chování znamená, že pes intenzivně a trvale projevuje určité chování, které se majitelům mnohdy obtížně zastavuje. Často bývá příznakem autistické mysli. Jako takové může být řízeno silným nutkáním, které sám pes nedokáže kontrolovat. Zásadní je vysledovat tuto tendenci v co nejranějším věku, ještě než se z ní vyvinou nebezpečné návyky, například pronásledování aut nebo vlaků. Takové psy mohou navíc často trápit intenzivní sociální úzkosti a/nebo nejrůznější fobie nebo neurózy.

Prvním klíčovým požadavkem u těchto psů je určit jim jeden jedi-

ný legitimní cílový objekt, aby si na něm mohli ventilovat své obsedantní nutkání – například hračku, kterou můžete kontrolovat (pokud nemáte k dispozici ovce). Z druhého musíte se psem současně pracovat i na zlepšování celkové úrovně kontroly impulzů, čímž mu pomůžete zvládnout i reakce na úzkost, frustraci nebo podobné pocity. To je nesmírně důležité i k tomu, abyste vy sami získali nad chováním psa lepší kontrolu. Oběma těmito otázkami se zabývala druhá kniha této série, ale najdete je i v rysu 11 a v kapitole 7 *Instinktivní a impulzivní mentalita*.

5. RYCHLOST UČENÍ

Nízká   Střední   Vysoká

Často se říká, že borderky se „snadno cvičí“, ale ve skutečnosti se přitom jen rychle učí. To je třeba rozlišovat, protože pes, který se rychle učí, se může stejně rychle jako správnou věc naučit i něco nesprávného. Další zvláštností u borderek je i to, že jakmile se jednou něco naučí a vštípí si to, tak často velmi tvrdodíjně odmítají to změnit. Ze všech těchto důvodů (jak je vysvětleno i ve druhé knize této série) je nesmírně důležité zajistit si co nejlepší kontrolu nad celým procesem učení psa co nejdříve v jeho životě. I tak se ovšem u borderek může značně lišit rychlost, s níž se učí a ukládají si naučené věci do paměti.

Nízká rychlost učení u borderky znamená, že budete možná muset psa učit nebo s ním trénovat stejnou věc mnohokrát, než si ji konečně osvojí. Majitelé si někdy až zoufají nad psy, kteří nejsou schopni si zapamatovat to, co se už učili, a dokonce to u nich považují za záměrnou „neposlušnost“, ale tak tomu není. Jedná se prostě o zvláštnost v mysli psa, se kterou sám nic nezmůže. Takoví psi prostě vyžadují od majitelů mnohem větší trpělivost a vytrvalost a pochopení svého problému.

Střední rychlost učení znamená, že pes se třeba ze začátku něco naučí poměrně rychle, ale pak potřebuje, aby byla naučená věc ještě nějakou dobu důsledně odměňována/posilována, a to v nejrůznějších situacích, než si ji konečně osvojí naprosto spolehlivě. Border kolie se v tomto ohledu mohou navzájem velice lišit.

Na schopnost učit se nová chování má velký vliv schopnost soustředění.

Vysoká rychlost učení znamená, že pes si nesmírně rychle osvojuje nové poznatky nebo cviky a stejně rychle si je také ukládá do paměti. Takové psy je radost cvičit. Ale při jejich celkové rychlosti učení musíte dávat pozor, aby si, než se nadějete, neosvojili stejně rychle i špatné návyky. To proto, že si mohou často spojit s odměnou nežádoucí úkon, aniž byste si to uvědomili. Lépe řečeno, uvědomíte si to až ve chvíli, kdy už pes pořád dokola opakuje nežádoucí chování, které jste ho rozhodně nechtěli naučit.

6. ÚROVEŇ SPOLEČENSKOSTI

Nízká   Střední   Vysoká

Vrozená úroveň společenskosti psa je často určující pro to, jak snadno či nespádno se s ním žije jako se společníkem.

Nízká úroveň společenskosti u borderka znamená, že psi trpí doslova agorafobií, tj. takovým odporem vůči novým lidem, psům, zrakovým vjemům, zvukům a podobně, že se jejich svět postupně stále více zmenšuje. Nakonec pes dokáže strpět jen dobře známé prostředí domova – nebo dokonce jen jedno místo, které považuje v domácím prostředí za „nejbezpečnější“, například úkryt pod stolem nebo na podestě, odkud vidí potenciální hrozbu, která přichází do domu vchodovými dveřmi, a může před ní utéct.

Takoví psi mohou mít často velmi autistickou mysl a k jejich problému

přispívají i další související rysy, například nedostatečná sociální chápavost a uvědomělost, vysoká míra smyslové citlivosti (rys 2), bázlivost (rys 7) a také akutní intolerance vůči novým nebo neznámým věcem (viz rys 12).

Někteří psi s nízkou sociální sebejistotou vyvolanou těmito problémy jsou třeba zpočátku ochotní jít ven na procházku, ale celou dobu je na nich vidět úzkost – nebo dokonce panika. Takový pes například trvale táhne na vodítku, těžce dýchá, a jakmile zjistí, že se může vrátit do bezpečí auta nebo do dobře známého prostředí domova, prudce zrychlí. Také může projevovat nadměrnou ostražitost nebo dělat výpady na kolemjdoucí psy a lidi nebo na auta ve snaze zbavit se vnitřního napětí, úzkosti a stresu.

Je neuvěřitelně důležité tuto mysl pochopit, protože – bez citlivého zacházení nebo dokonalého porozumění – se může sociální sebejistota takové borderky začít rychle hroutit již od štěněcího věku. Způsob výcviku a socializace, který jí musíte zajistit, aby se to nestalo, byl naznačen již ve druhé knize této série. Kapitola 8 této knihy se problémem strachu u borderka zabývá podrobněji.

Střední společenskost u borderka znamená, že psi si dobře rozumějí s lidmi/psy, především s těmi, které dobře znají od raného mládí, ale s přibývajícím věkem mohou vůči novým lidem/psům projevovat stále větší rezervovanost nebo lhostejnost. U borderka se poměrně běžně stává, že čím jsou starší, tím jsou společensky rezervovanější.

Některé borderky jsou od přírody méně společenské nebo přátelské a budou potřebovat velkou pomoc, aby si vybudovaly větší sociální sebejistotu a toleranci.

FOTO: CAROL PRICEOVÁ

nou zápornou stránkou je nadměrná lehkomyšlnost při přístupu k méně společenským psům nebo lidem, což může vyvolat konflikt nebo nevhodnost.

7. ÚROVEŇ BÁZLIVOSTI

Nízká   Střední   Vysoká

Jak je podrobněji vysvětleno v kapitole 8 *Strach a jeho důsledky*, existuje velmi mnoho důvodů, proč se mohou border kolie začít bát různých věcí, a jejich konkrétní „nastavení strachu“ může mít často počátek v prvcích genetické predispozice.

Nízká bázlivost u borderka znamená, že pes je od přírody sebejistý a snadno akceptuje nové zrakové vjemy, zvuky, zkušenosti, lidi, psy a podobně na základě přesvědčení, že většina nových věcí si prostě zaslouží důvěru. Z takových psů bývají příjemní a přizpůsobiví společníci.

Střední bázlivost u borderka znamená, že pes projevuje mírnou obavu z většiny nových věcí, ale brzy se jí zbaví. Vůči určitým konkrétním věcem, které vnímá jako potenciální hrozbu, například vůči hromům, ohrohozům nebo určitým lidem či

Někdy to bývá způsobeno přirozeným poklesem sociální zvědavosti ve starším věku, ale příčinou může být i to, že majitelé už na socializaci staršího psa a na to, aby ho podněcovali k utváření nových vztahů, věnují méně energie nebo úsilí, než to dělali u štěněte.

Z takové snížené sociální zvědavosti nebo zájmu u borderka se stane problém, až když se pes začne chovat agresivně ve snaze udržet si odstup od nových lidí nebo psů, protože jejich „novost“ považuje nějakým způsobem za ohrožující.

Poznámka: Agresivitou u borderka se bude zabývat kapitola 9 této knihy.

Vysoká společenskost znamená, že pes je nesmírně sebejistý, velmi přátelský a otevřený ve svých interakcích s jakýmkoli novým člověkem nebo psem, kterého potká. Takoví psi jsou od přírody okouzlující a je radost být jejich majitelem. Jedinou případ-

Zmenšený svět: borderky, které jsou od přírody bázlivé, často vyhledávají svou oblíbenou „skrýš“ nebo se jen obtížně vyrovnávají s pobytem mimo důvěrně známé prostředí domova.

FOTO: CAROL PRICEOVÁ

věcem, ovšem může projevovat výraznější strachové reakce. Jelikož tyto reakce mohou být instinktivní nebo elementární, může se stát, že nedokážete vždycky předpovědět, co by je mohlo vyvolat.

Vysoká bázlivost u borderek (viz též *Úroveň společenskosti*, s. 28) znamená, že pes má extrémně nízkou sociální toleranci a neustále projevuje úzkost nebo strach z celé řady věcí ve svém prostředí.

Takoví psi – kteří zase mohou mít v osobnosti extrémní autistické rysy – budou mít obecně přehnané strachové reakce (například třes, chvění, těžké dýchání s vyplazeným jazykem) a budou se z nich delší dobu zotavovat. Také často spatřují hrozbu v čemkoli

novém, s čím se setkají. Tito psi potřebují obrovskou podporu zvenčí a být jejich majitelem může být velmi stresující. Ale nemohou si pomoci, protože jsou tak stvořeni. Jejich problémy se bude důkladněji zabývat kapitola 8 *Strach a jeho důsledky*.

8. ÚROVEŇ SKLONU K AGRESIVITĚ

Nízká Střední Vysoká

Jak je podrobněji vysvětleno v kapitole 9, kromě čistě kořistnických situací bývá agresivita u border kolí – i u většiny jiných psů – obvykle vyvolána hluboko uloženým pocitem strachu, úzkosti, frustrace

nebo nejistoty, který se snaží fyzicky ventilovat. Jak snadno se ovšem pes uchýlí k agresivitě, to se může u konkrétních jedinců značně lišit a závisí to na mnoha různých faktorech, jak genetických, tak naučených.

Nízký sklon k agresivitě u borderek znamená, že k tomu, aby pes projevil obrannou agresivní reakci, by byla zapotřebí obrovská provokace zvenčí. A ani při tak obrovské provokaci se pes tohoto typu nemusí rozhodnout k agresivitě. Je naprosto mylné domnívat se, že jakýkoli pes může být agresivní nebo že bude agresivní, pokud se vyskytnou ty správné okolnosti nebo provokace. Někteří psi vždycky raději zvolí útěk nebo ztuhnutí, a to i při výjimečném provokování nebo ohrožování.

Střední sklon k agresivitě u borderek znamená, že pes projeví obrannou agresivní reakci teprve při vyšší míře provokace, ale obecně agresivní není.

Vysoký sklon k agresivitě u borderek znamená, že psovi stačí jen velmi malá míra vnější provokace, a už se zachová agresivně. Někdy projevuje vůči jiným lidem nebo psům i útočnou agresivitu.

Takoví psi navíc obvykle mívají i obecně špatnou kontrolu impulzů (viz rys 11), takže je pro ně obtížnější zamezit vlastním fyzickým reakcím na emoce, jako je například strach nebo frustrace. Tito psi budou vždy vyžadovat výjimečně pečlivé zacházení (jak je podrobněji vysvětleno v kapitole 9 *Agresivita*), pokud se z nich nemají stát nebezpeční jedinci.

Agresivita u borderek bývá často špatně chápána – včetně důvodů, proč mají někteří psi k tomuto chování větší sklony než jiní.

FOTO: CAROL PRICEOVÁ

9. ÚROVEŇ EMOCIONÁLNÍ/ PSYCHICKÉ ZÁVISLOSTI

Nízká Střední Vysoká

Mnoho borderek se snadno připoutá – někdy až nadměrně – nejen k vlastnímu majiteli, ale i k lidem obecně, a to jak psychicky, tak emocionálně (tento jev je podrobněji vysvětlen v kapitole 6 *Separacní problémy*). Jiné bývají naopak nezávislé nebo dokonce odtahité. Oba extrémy mohou majitelům v budoucnu způsobovat problémy.

Nízká emocionální závislost u borderky znamená, že pes příliš nepotřebuje přítomnost člověka nebo majitele. Na procházkách si běhá vpředu,

Fixace borderky na majitele: díky vysoké emocionální závislosti můžete mít zdánlivě velmi věrného a oddaného společníka, ale zároveň i psa, který se špatně vypořádá s odloučením od vás.

FOTO: CAROL PRICEOVÁ

zabaví se sám a ani nekontroluje, kde vás má. Může mít velmi špatné přivolání. Nijak zvlášť mu nezáleží na tom, jestli jste s ním spokojeni nebo nespokojeni. Při výcviku bývá někdy obtížné získat a udržet si jeho pozornost.

Takový pes často bývá nezávislý na majiteli, protože obecně trpí sociálním odpojením, tj. má sníženou schopnost navazovat sociální vztahy. Doma mu nezáleží na tom, jestli tam s ním někdo je, a příliš nekontroluje, kde jste nebo co děláte.

Výcvik takových psů bude vyžadovat velkou práci, obzvlášť při nácviku přivolání a soustředění na majitele. U psů tohoto typu je také třeba pečlivě budovat a udržovat fungující vztah. Viz též kapitola 5 *Psi s méně pohotovými reakcemi*.

Střední emocionální závislost u borderek znamená, že pes na procházkách spokojeně běží kus před vámi, ale tu a tam si kontroluje, kde jste. Bude mít poměrně dobré přivolání, i když možná pokaždé nepřijde okamžitě.

U psa tohoto typu není příliš obtížné udržet pozornost při výcviku. Nemá rád, když jste s ním nespokojeni. Doma klidně zůstane na jednom místě delší dobu než závislý pes, než si půjde zkontrolovat, kde jste. Nebude vám pořád v patách. Někdy může projevovat obavy ze samoty, když odcházíte, ale – na rozdíl od hodně závislého psa – nebude se chovat stresovaně ani dávat hystericky najevo úlevu, až se vrátíte domů.

Vysoká emocionální závislost u borderek znamená, že pes je velice závislý na přítomnosti majitele. Neustále vyžaduje pozornost a uznání. Jakákoli nespokojenost majitele mu způsobuje obrovský stres. Bude za vámi chodit z místnosti do místnosti a kontrolovat, kde jste a co děláte. Při sebemenším náznaku, že byste mohli odejít a nechat ho samotného, se ho zmocní úzkost. Až se vrátíte domů, bude vás hystericky vítat.

asto také lehává na místech, jako jsou chodby, podesty nad schodištěm nebo prostor před vchodovými dveřmi, aby mohl co nejlépe kontrolovat vaše pohyby nebo případné odchody. Na procházkách se neustále drží ve vaší blízkosti. Má skvělé přivolání. Při výcviku si snadno získáte a udržíte jeho pozornost.

Je zřejmé, že takoví psi mají pro majitele mnoho výhod, ale nevýhodou je velmi intenzivní míra stresu, kterou pes prožívá, když je odloučen od majitele nebo jiného oblíbeného člověka. (Bližší podrobnosti viz kapitola 6.)

K potřebě mít majitele neustále v dohledu mohou u psa přispívat i další nutkání nebo neurózy běžné u borderek, například potřeba zachovat stále stejný stav věcí a udržet si kontrolu.

10. TENDENCE K MANIPULATIVNÍMU A KONTROLUJÍCÍMU CHOVÁNÍ

Nízká   Střední   Vysoká

V první knize této série jsem vysvětlila, jak hluboce zakořeněnou mohou mít mnohé borderky touhu bránit a kontrolovat svůj osobní prostor – i cokoli nebo kohokoli, kdo se nachází na jeho okraji. V minulosti, kdy pracovaly s ovce, to sice byla přednost, ale vedlejším produktem tohoto rysu může být manipulativní a kontrolující nátura.

Nízké manipulativní a kontrolující tendence u borderek znamenají, že psovi celkem nevádí, když do jeho prostoru vniknou jiní lidé/psi a podobně. Pes tohoto typu se nebude hned snažit získat kontrolu nad jakoukoli sociální interakcí s jinými psy nebo lidmi. Nebude na majitele ustavičně naléhat nebo dotírat (například šoucháním nosem nebo tlapkou, štěkáním, k učením), a tak s ním manipulovat, aby ho přiměl něco udělat.

Střední manipulativní/kontrolující tendence znamenají, že pes občas neodolá šanci kontrolovat majitele nebo jiné psy v nějaké sociální situaci, ale bude se tak chovat, pouze když se mu k tomu přímo nabídne příležitost, tj. nebude tyto příležitosti neustále posedle vyhledávat.

Pes tohoto typu někdy upřeně zírá na majitele, k učí, štěká nebo mu šouchá tlapkou do nohou, když si chce vynutit jeho pozornost nebo ho například přimět, aby ho nakrmil, vzal ho ven nebo si s ním pohrál. Stejně taktiky může používat, když se majitel na procházce příliš dlouho baví s jiným člověkem, věnuje se jinému psovi nebo telefonuje. Jeho manipulační strategie jsou ovšem výlučně psychologické. Jako nástroj kontroly nikdy nepoužívá agresivitu.

Vysoké manipulativní/kontrolující tendence znamenají, že pes je doslova posedlý potřebou kontrolovat své prostředí včetně jiných lidí, psů – a jejich majitelů. Při setkání s jinými psy se okamžitě snaží mít navrch a může k tomu používat i agresivitu.

Pes tohoto typu se může snažit získat naprostou kontrolu nad návštěvami a používá k tomu strategie jako vyskakování, k učení nebo šouchání tlapkou, kterými neustále vyžaduje hlazení. Někdy bývá při svých snahách o kontrolu návštěv až agresivní.

Podobně jako psi se středními tendencemi ke kontrole může i pes tohoto typu používat nátlakové taktiky jako k učení, štěkání, vyskakování nebo dokonce štípání, když se majitel zastaví, aby si na procházce s někým

Mazaní kontroloři: borderky dokážou mimořádně dovedně manipulovat s majitelem, aby ho přiměly udělat to, co chtějí, a používají k tomu nejrůznější nátlakové taktiky jako upřené zírání, štouchání tlakou, štěkání nebo kňučení.

popovídal, protože chce znovu upoutat jeho pozornost a přimět ho, aby šel dál. Může se ovšem zachovat i agresivně, pokud majitel věnuje příliš velkou pozornost jiným psům.

Doma se může snažit kontrolovat strategické oblasti jako vchodové dveře, chodbu nebo podestu nad schody, a pokud se lidé pokusí ho odtamtud dostat, může projevit agresivní tendence. Při zacházení s takovými psy je někdy zapotřebí obzvlášť velká opatrnost, pokud se z nich nemají stát nebezpeční jedinci. Podrobněji se tím zabývá kapitola 9 *Agresivita*.

11. ÚROVEŇ IMPULZIVITY A KONTROLY IMPULZŮ

Nízká   Střední   Vysoká

Rys zvýšené impulzivity – nebo špatné kontroly impulzů – je velmi významný, protože může souviset s celou řadou reaktivních způsobů chování včetně agresivity. Úroveň impulzivity u psa v zásadě určuje, jak dobře nebo špatně dokáže jeho mozek zabránit tomu, aby se emoce proměnily ve fyzické reakce. Jde tedy i o způsob, jakým fyzicky reaguje na emoce jako vzrušení, frustraci, úzkost nebo strach.

Vznětlivost: psi s vrozenou špatnou kontrolou impulzů mívají potíže s ovládnutím reakcí na vzrušení.

FOTO: CAROL PRICEOVÁ

Nízká impulzivita – neboli vysoká schopnost kontroly impulzů – obvykle znamená, že máte dosti pohodového psa. Má obecně málo popudlivou povahu a nedá se snadno vyprovokovat k agresivní reakci. Také v klidu zvládá situace, ve kterých jiní psi jen s obtížemi zadržují pocity frustrace nebo úzkosti (což projevují například k učení, štěkáním, vyskakovaním a celkovým rozvášněním a rozrušením). Někteří psi mohou mít dobrou kontrolu impulzů u agresivity, ale horší kontrolu impulzů u strachu nebo rozrušení. Tyto rozdíly mají obvykle genetický původ.

Střední impulzivita znamená, že pes se v zásadě dokáže naučit uplat-

ovat kontrolu impulzů u všech aspektů svého chování – nebo se k ní dá vycvičit. Přesto je u určitých spouštěčů schopen zadržet své reakce jen s velkými obtížemi. U takových psů je velmi důležité neustále pracovat na soustředění/kontrolu impulzů, aby se u nich nevyvinuly reaktivnější vzorce chování a časem se nevymkly kontrole.

Vysoká impulzivita neboli špatná kontrola impulzů znamená, že pes není příliš schopen kontrolovat své fyzické reakce na celou řadu vnějších emocionálních/mentálních/smyslových spouštěčů. Takový pes bývá obecně vzrušivý/popudlivý a často přehnaně reaguje na zvuky a pohyb. Závažný

problém ovšem nastane, pokud je jeho specifická forma špatné kontroly impulzů kombinovaná s agresivními reakcemi nebo chováním.

U takových psů se mohou vyskytovat vzorce chování jako výpady a snahy o štípání na vodítku, když kolem nich procházejí jiní psi nebo lidé. Také mohou mít sklony k náhlým výbuchům agresivity, které často propukají zdánlivě bez varování. V jednu chvíli pes vypadá úplně „normálně“ nebo dokonce submisivně, a v příštím okamžiku jako by mu oči a celé tělo náhle „zmrzly“ a následuje výbuch agresivity.

Toto chování pes často projevuje vůči jednomu konkrétnímu cílovému objektu, například vůči neznámým psům či lidem, dětem nebo návštěvám. Někdy se však tento problém může rozšířit i na chování vůči majiteli, a to v situacích, kdy má pes náhle pocit bezprostředního ohrožení. Proto je třeba brát tento problém vždycky velmi vážně, a to už od chvíle, kdy se vyskytne poprvé.

Poznámka: Bližší podrobnosti a rady ohledně takových psů najdete v kapitole 9 Agresivita.

Zajímavý – i když vlastně nijak překvapivý – poznatek učinili studenti z britské School of Life Sciences na University of Lincoln, když zkoumali úroveň impulzivitu u border kolíí a zjistili, že vyšší impulzivita a/nebo horší kontrola impulzů je podstatně častější u borderek z pracovních linií než u psů z výstavních linií.

12. ÚROVEŇ TOLERANCE VŮČI ZMĚNÁM

Nízká   Střední   Vysoká

To, jak je pes tolerantní vůči změnám v běžné denní rutině nebo prostředí, může mít často spojitost i s jinými aspekty jeho chování, které vyžadují větší mentální flexibilitu nebo adaptabilitu, včetně mnoha různých sociálních nebo výcvikových situací.

Nízká úroveň strachu nebo intolerance vůči změnám u borderek znamená, že pes se dokáže dobře mentálně adaptovat na nejrůznější nové nebo neznámé zážitky či události. Pes tohoto typu bude od přírody přátelský a sebejistý a bude věřit, že většina nových věcí, se kterými se setká, mu neškodí. Takoví psi jsou velmi příjemnými domácími mazlíčky. Mezi border kolie se ovšem vyskytují méně běžně než psi s ostražitým postojem ke změnám.

Střední intolerance vůči změnám u borderek znamená, že pes sice projeví určitou odmítavost vůči novým událostem nebo zážitkům, ale jeho reakce na ně nebude nijak extrémní. Pes tohoto typu dokáže poměrně dobře překonat počáteční nával paniky, kterou mu způsobí nová nebo neznámá událost, a ovládne své reakce na ni.

Také se rychle vzpamatuje z počáteční averze vůči čemukoli „novému“ a nevytvoří si z ní zakořeněný návyk.

Základní rozdíl mezi tím, zda borderka projevuje nízkou, nebo naopak vysokou toleranci vůči změnám, mívá

kořeny nejen v genetických předpokladech, ale i v tom, jak dobrou socializaci a sociální výcvik prodělala v mladším věku.

Vysoká intolerance vůči změnám znamená, že pes se nechá vysoce rozrušit nebo vynervovat sebemenší změnou ve své obvyklé rutině nebo prostředí. To se může stát, například když má ochutnat nové krmivo, spát na novém místě nebo dokonce jít na procházku na vodítku po vašem druhém boku nebo sedět v autě na jiném místě, než kde obvykle sedává.

Tento problém pramení z vnitřního – a elementárního – mentálního naprogramování, které si tyto změny vykládá jako potenciální hrozbu. Jelikož se jedná o instinktivní impulz nebo reakci, pes nad svou reakci předem nepřemýšlí, jako bychom to možná udělali my, a nedokáže ji vědomě kontrolovat.

Psům s tímto rysem budete možná muset zajistit promyšlený „mikromanagement“ každodenního života a rutiny, tedy neustálé opakování „stejnosti“, pokud nemají projevovat intenzivní úzkostlivost nebo rozrušení. Nevýhodou tohoto přístupu je ovšem to, že pak budete mít psa, jehož úroveň sociální tolerance se ještě více sníží, ale přitom by se v zájmu jeho duševního zdraví měla naopak spíše zvětšovat.

O psech se zvýšenou závislostí na „stejnosti“ se často tvrdí, že jsou nadměrně emocionálně připoutaní k majiteli (viz rys 9), a tím se vysvětluje, proč tak špatně snášejí samotou. Přitom u nich příčinou separačního stresu není ani tolik nadměrná emocionální

vazba *sama o sobě* jako spíše traumatická ztráta stejnosti způsobená náhlou nepřítomností majitele. Bližší podrobnosti k této otázce viz kapitola 6 *Separací problémy*.

Výklad výsledků

Tato kapitola a tento proces hodnocení spektra border kolie by vám měly poskytnout jasnější představu o konkrétní povaze borderky, kterou máte doma, a o základních rysech a mentálních složkách, které v kombinaci vytvářejí její celkový charakter.

Toto charakterové spektrum ozřejmuje, jak nespravedlivé je zacházet se psy, jako by byli uvnitř všichni stejní, když i příslušníci jednoho plemene se mohou navzájem v tolika ohledech lišit.

Spektrum border kolie upozorňuje nejen na obrovskou variabilitu borderek jako jednotlivců, ale i na to, že tendence k některým vlastnostem u těchto psů jdou ruku v ruce. Je to například *vysoký* pracovní instinkt, *vysoká* smyslová citlivost/reaktivita a rovněž *vysoká* schopnost obsedantních nebo kontrolujících vzorců chování. Někdy zase může jedna vlastnost u psa vést nevyhnutelně k další – takto spolu souvisí například *nízká* kontrola impulzů a *vysoký* sklon k agresivitě nebo *vysoká* úroveň mentální vzrušivosti/reaktivity. Nebo *nízká* tolerance vůči změnám a *vysoká* bázlivost.

Především bych chtěla, aby si čtenáři a majitelé – obzvláště ti, kteří své borderky považují za trochu „abnormální“ – na pozadí tohoto hodnocení spektra border kolie uvědomili, že

KAPITOLA 3

ZHORŠENÍ CHOVÁNÍ

Důvody změn v chování vašeho psa

Něco je jinak! Některé borderky jsou nadměrně citlivé vůči jakýmkoli změnám ve své běžné každodenní rutině nebo životním prostředí a mohou na ně reagovat velkým neklidem a úzkostí – nebo si vyhledají „bezpečný“ prostor, který použijí jako skrýš.

FOTO: CAROL PRICEOVÁ

škála relativně „normálního“ chování u tohoto plemene může být neuvěřitelně rozsáhlá. Když soustředíme pozornost na vrozené vlastnosti, které charakterizují našeho konkrétního psa, nebo na ty, které nám u něj způsobují zvýšené problémy, tak už jsme na dobré cestě k tomu, abychom k nim zvolili správný přístup. A to je mnohem lepší než marnit čas tím, že bude-

me svého psa obviňovat z něčeho, co sám nemůže změnit.

Teď jsme si vysvětlili základní důvody, proč se border kolie chovají tak, jak se chovají; zároveň je však třeba upozornit, že kromě toho, že psi mají určité zafixované a trvalé vzorce chování, se také může někdy stát, že se jejich chování náhle změní – a tím se budeme zabývat v příští kapitole.

Chování border kolie se může kdykoli změnit, a to buď náhle, nebo postupně. Někdy jsou důvody zjevné, ale jindy je zjistíme až po důkladném šetření.

Když se pes nechová tak, jak bychom chtěli, tak nás často ze všeho nejdřív napadne otázka: „Jak ho mám přimět, aby se choval tak nebo onak?“ Přitom bychom se měli spíše ptát: „Co mu brání v tom, aby se dokázal chovat vhodnějším způsobem?“ Možná si také kladete otázku: „Proč se nedokáže chovat jako ‚jiní‘ psi?“ To je dobrá otázka a je třeba na ni najít odpověď.

Náhlé změny chování

Většina vážných problémů s chováním u border kolíí nevznikne ani se nevyvine přes noc. Jak vysvětluje příští kapitola, bývá to spíše tak, že jsou hluboce zakořeněné v geneticky dané mentalitě psa a nejčastěji se projeví nebo zhorší – bez vhodné pomoci nebo výcviku – s přibývajícím věkem psa.

Pokud si budete stále pečlivě všimnout chování svého psa, zjistíte známky stresu nebo trápení už v rané fázi.

Pokud se naopak zdá, že váš pes změnil chování náhle a že se začal chovat způsobem, který neodpovídá jeho „normálnímu charakteru“, uděláte nejlépe, když ho ze všeho nejdřív vezmete na prohlídku k veterináři. Hlavní příčinou změny jeho chování totiž může být cokoli od úporné bolesti nebo nemoci po nejrůznější hormonální či metabolické poruchy.

Bolest nebo nemoc může v těle i duši psa vyvolat obrovský stres a to se pak projeví ve změnách jeho chování, včetně zvýšené míry reaktivity nebo „nevrlosti“.

K dalším známkám toho, že psa možná něco bolí nebo že se necítí dobře, patří:

- Zvýšená letargie nebo ztráta zájmu a energie u běžných reakcí nebo rutiny.
- Neobvyklé hrabání a protahování doma nebo na zahradě, protože to psi často dělají, aby se zbavili vnitřního nepříjemného pocitu, obzvlášť bolesti břicha, krku, ramen nebo páteře.
- Vytrvalé tření obličeje nebo čenichu, škrábání na uších nebo třesení hlavou – to může nasvědčovat na bolest zubů nebo uší.
- Lehání nebo spaní na neobvyklém místě mimo pelech.
- Také upozorňuji, že borderka, která trpí úpornou bolestí, může někdy reagovat podrážděně, což je také strategie k potlačení bolesti, protože bolest se zdá méně ostrá, když stoupne hladina adrenalinu.

Léky a strava

Pokud se změna chování psa projevila v době, kdy jste mu změnili stravu nebo kdy začal užívat nový lék, mohla by zde být také určitá souvislost.

Některé border kolie mohou neobvykle reagovat i na léky, které jsou psům běžně předepisovány, protože mají velmi citlivou neurochemii. Výsledkem pak může být i zvýšená podrážděnost a reaktivita.

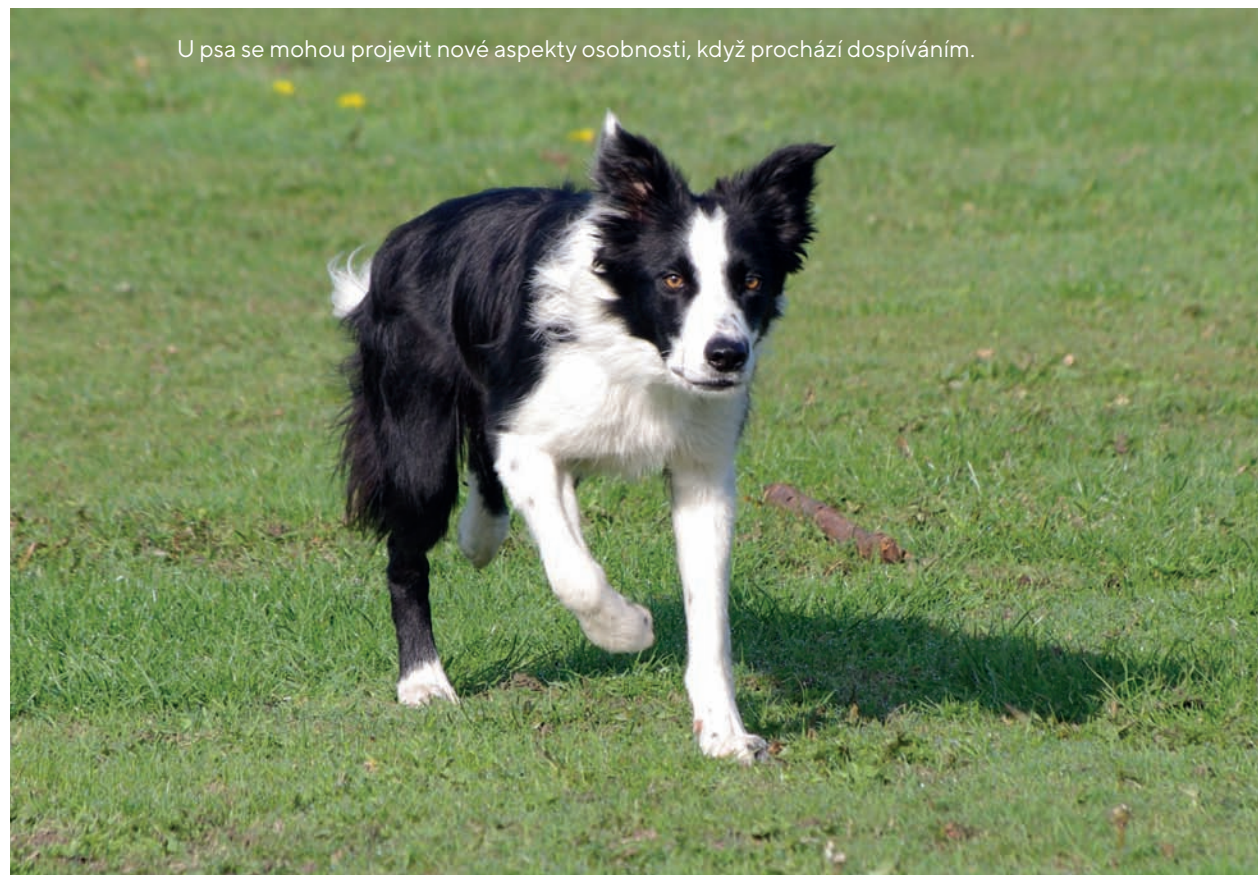
Obzvlášť velký pozor si dávejte na umělé přísady nebo barviva v krmivu, pamlscích nebo lécích, které psovi dáváte. Snažte se je zcela vyloučit. Pokud máte podezření, že na chování vašeho psa má vliv některý lék, poraďte se s veterinářem, jestli by se nedal něčím nahradit.

Kastrace

Kastrace může také přinést změny v duševním rozpoložení nebo chování psů. Je to způsobeno prudkým poklesem hladiny pohlavních hormonů, což může mít na vnitřní úroveň sebejistoty nebo pohody psa větší vliv, než se předpokládá.

Mezi majiteli i veterináři existuje na kastraci a výhody a nevýhody této procedury u psů mnoho různých pohledů a názorů. Ovšem pokud lidé lehkomyšlně prohlašují, a dělají to často, že kastrace psů nikdy nemá vliv na jejich chování, tak se pletou. Nemůžete radikálně změnit hormonální rovnováhu zvířete a očekávat, že to bude mít nulový dopad na jeho další chování.

U psa se mohou projevit nové aspekty osobnosti, když prochází dospíváním.

Carol Priceová

Border kolie pod lupou

Kniha třetí – Chování a problémy s ním spojené

Z anglického originálu *Border Collies A Breed Apart, Book Three – Behaviour, Insights, Issues and Solutions*, vydaného nakladatelstvím *First Stone Publishing*, přeložila Jana Dušková

Fotograf e Judi Asburyová a Carol Priceová

Redakce Jan ehoř

Sazbu a graf ckou úpravu dle originální předlohy provedl Matěj Barták

Vydal Pavel Jeřábek – Nakladatelství PLOT, Bělohorská 2, 169 00 Praha 6,

www.plotknihy.cz, jako svou 370. publikaci

Tisk Těšínské papírny, s.r.o.

Vydání první, Praha 2020

ISBN 978-80-7428-378-9